

Поняття „зухвала поведінка“ як фрагмент мовної картини світу (на матеріалі німецької мови)

Стаття присвячена комплексному опису поняття «зухвала поведінка» як фрагменту мовної картини світу на матеріалі німецької мови. Актуальність теми розвідки зумовлена антропоцентричним спрямуванням сучасної лінгвістики на виявлення взаємозв'язку мови з емоційно-експресивною діяльністю людини, потребою глибшого аналізу проблем лінгвопрагматики. Антропоцентричність здійсненого дослідження забезпечується зверненням до поведінки та характеру людини через вивчення спеціалізованого лексико-семантичного поля на позначення зухвалої поведінки у сучасній німецькій мові. На основі аналізу низки джерел із філософії, психології, а також етимологічних, тлумачних, синонімічних та фразеологічних словників встановлюються когнітивні характеристики феномену зухвалої поведінки мовців, засоби його вербалізації, онемасіологічні та семасіологічні вияви. За допомогою формалізованих апроксимативних та статистичних методик встановлено компоненти розглянутого міжчастиномовного лексико-семантичного поля і здійснено аналіз їх парадигматичних відношень, синтагматичних зв'язків та епідигматичних характеристик (на словниковому та текстовому публіцистичному матеріалі).

Ключові слова: мовна картина світу, семантична структура слова, когнітивна характеристика, лексико-семантичне поле, сема, семема, семний комплекс.

Постановка наукової проблеми та її значення. Огляд літератури, присвяченої вивченню лексичної семантики, засвідчує, що сучасні лінгвістичні дослідження характеризуються активними зверненнями до антропологічних парадигм. На перший план виходять питання про мовну свідомість людини, організацію її лексикону, взаємодію індивідуального та загального образів світу різних культур, а спосіб відображення світу у свідомості людини та роль вербальних засобів у цьому процесі стали одними із найбільш **актуальних** питань мовознавства. Тому в сучасному лінгвістичному обігу міцно закріпилися такі поняття, як „мовна картина світу“ (МКС) – сукупність значною мірою суб'єктивних уявлень людини про об'єктивну дійсність, напрацьованих протягом століть, що виражаються через складну сітку мовних відношень (В. Левицький), та „мовне бачення світу“ тощо. На думку Й. Тріра, опис всієї лексико-семантичної

системи мови залежить від того, наскільки швидко і точно буде заповнена мозаїка МКС. Для повноти вивчення МКС особливо важливим є, на нашу думку, комплексне дослідження функціонування різних лексико-семантичних угруповань. Їх детальний розгляд уможлиблює встановлення закономірностей функціонування лексичних одиниць у мовленнєвому потоці, задоволення потреб лексикографії, а також накопичування емпіричного матеріалу, яке наближує лексичну семантику до її основної мети – опису семантичної структури слова і всієї лексико-семантичної системи мови.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Проблема поведінки людини належить до вічно актуальних проблем людства і часто поставала темою багатьох наукових дискусій. У лінгвістиці проблему **поведінки** та **характеру** людини розглянули В. В. Виноградов [2, с. 120], Б. М. Ажнюк [1, с. 29–30], Е. К. Коляда [6, с. 189– 90], В. І. Супрун [11, с. 94–97], О. Г. Горошкевич [3], Н. Ф. Грозан [4], Т. В. Тарануха [12], Ю. І. Фещенко [13, с. 281–312] та ін. Проблеми *зухвалої поведінки* у психологічному аспекті частково торкалися у своїх наукових дослідженнях О. В. Дорогіна, Л. О. Коберник, І. Д. Бех [див. 8]. Однак у вітчизняній германістиці ця проблема досі залишалася поза увагою дослідників і ще не поставала об'єктом окремого мовного аналізу. Тому й виникла необхідність встановлення когнітивних характеристик цього феномену, його вербалізації, ономасіологічних та семасіологічних виявів.

Мета і завдання статті. Мета дослідження полягає у виявленні семантичних властивостей компонентів різночастиномовного лексико-семантичного поля (далі ЛСП) на позначення *зухвалої поведінки* у сучасній німецькій мові на ґрунті аналізу джерел із психології, філософії, довідкової літератури, етимологічних словників, а також лексикографічної інвентаризації та текстового опису їхніх синтагматичних, парадигматичних та епідигматичних характеристик за допомогою системно-квантитативного підходу. Відповідно до поставленої мети сформульовано такі **завдання** дослідження: дослідити філософські, психологічні та лінгвальні аспекти поняття «зухвала поведінка» у сучасній німецькій мові.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Оскільки у нашій статті ми розглядаємо ЛСП на позначення *зухвалої поведінки*, а для лінгвістики найбільший інтерес становлять вербальні засоби, що використовуються для відображення цієї психологічної категорії у мові, то спробуємо дати характеристику такій категорії поведінки як „*зухвалість*“ у філософії, психології та лінгвістиці.

В результаті комплексного квантитативного аналізу вищезгаданих словників та довідкових джерел ми встановили, що в сучасній німецькій мові поняття „*зухвала поведінка*“ найповніше репрезентується лексемами *frech* (в атрибутивному та адвербіальному аспекті), *Frechheit* (для позначення способу поведінки) і *Flegel* (для позначення особи, яка діє *зухвало, нахабно*) та *sich erdreisten, sich erfechen* (для позначення дії), які є домінантами відповідних лексико-семантичних груп (далі ЛСГ).

За довідниковим матеріалом, характеристика *зухвалої поведінки* розпочала формуватися ще в античний період в передетичі Гомера, Гесіода, Анаксемандра, Геракліта, піфагорійців, в час античної просвіти та обґрунтування моральної суверенності особистості (Демокріт, Сократ) [5]. Така поведінка вважалася прерогативою варварів. В основі давньогрецьких етичних норм лежав один важливий принцип, чітко виражений поетом Гесіодом: „Міру в усьому дотримуй!“. Зло тут розумілося як безмірність, а благо – як поміркованість. Моральну безмірність греки усвідомлювали як розбещеність і називали „*гюбріс*“, що означає *нахабність, зухвалість, брутальність, знущення* [14, с. 119-120].

Гюбріс, хюбріс, Гібріс (такими варіантами транслітерується в укр. мові дн.-грець. ὕβρις „*зухвалість*“) (в грецькій міфології **Гібріс** – богиня, уособлення згубної самовпевненості, нахабства, безсоромності, непомірної гордині [див. 8]) – зарозумілість, зверхність, гординя, пиха, гіпертрофоване самолюбство. В давньогрецькій культурі персоніфікована властивість характеру, пізніше – важлива етична концепція. Вперше це слово з’являється ще у Гесіода і Гомера. В гомерівській традиції „*хюбріс*“ – порушення божественної волі в поєднанні з

бажанням обожнювання, за яким слідує відплата (немесіс). Такою, наприклад, є поведінка Ахілла та Одісея. Ця ж лінія проявляється в міфах про Прометея, Сізіфа, Едіпа та інших. Подібні персонажі є в монотеїстичних релігіях (Адам і Єва, будівники Вавілонської вежі). Для Гесіода ж „хюбріс“ швидше етичне поняття. Її проявляє кожна людина, одержима пороками, особливо – пристрастю до придбання багатства. Сліди гесіодівської концепції знаходимо у Солона та Арістотеля. Термін „хюбріс“ використовувався також в юриспруденції в значенні „образа словом чи дією“. В сучасній німецькій мові поняттю „*die Hybris*“ відповідають „*die Anmaßung*“ та „*der Übermut*“ [див. 8].

В епоху середньовіччя утвердились нормативні та соціально-ідеологічні межі, за якими *зухвала поведінка* вважається гріховною і не має бути властивою християнам. Про це свідчать роботи патристів (Августин Блаженний, Тертуліан, Боецій та Григорій Великий (I – V ст. до н. е.). Видатні схоласти XI – XIII ст. (Еріугена, Ансельм Кентеберійський, Абеляр, Фома Аквінський) [5] та провідні схоласти XIV – XV ст. (Дунс Скот, Майстер Еггард, Генріх Зойзе, Йоган Таулер) загострювали увагу на єднанні з богом, відкидаючи *зухвалість* як богопротивну, гріховну поведінку. Рене Декарт (1596-1650), Спіноза (1632-1677), Гоббс [5] високо поцінювали розум, що протистоїть хаосу пристрастей, притаманних *безцеремонній, зухвалій* поведінці.

Зауважимо, що поняття „*Frechheit*“ складно перекласти та виразити одним словом як у німецькій, так і в інших мовах. Так, С. Довлатов у есе „Это непере译имое слово „хамство“, згадуючи про історію російського письменника Набокова, який так і не зміг для англомовних студентів знайти адекватний аналог російському слову „хамство“, зазначає, що він „... довго думав над усім цим і, на відміну від Набокова, сформулював, що таке *хамство*, а саме: *хамство* є не що інше, як *грубість, зухвалість, нахабство*, разом узяті, але при цьому помножені на безкарність“ [див. 8].

З точки зору бельгійського професора філософії М. Мейера, який впродовж років займається вивченням феномена *зухвалості*, та написав книгу „*Über die Frechheit*“ („Про зухвалість“), першопочатково *зухвалість* – це

„життєва позиція, спосіб існування, форма духовної незалежності, власний шлях“. Вона проявляється в словах і жестах, нешанобливо бере під сумнів норми і стандарти. Науковець вважає, що через *зухвалість* у минулому дуже постраждали Ісус та Сократ, оскільки *правду* часто вважають *зухвалістю*. Підсумовуючи, автор зазначає, що найбільшою *зухвалістю* є *пошук справедливості, істини, вміння говорити правду, якої ніхто не хоче чути*. Йому дуже хочеться повернення *зухвальців*, „тих блазнів, які бачать нас наскрізь, щоб відкрити наші таємниці“. Сучасна ж *зухвалість*, на думку М. Мейера, „зовсім вичерпується у егоцентричному бажанні відрізнятись і зрештою „помирає“ сама від себе“ [18].

Вважаємо за необхідне наголосити, що невід’ємною складовою людської *поведінки* є *характер* особистості, який являє складну систему властивостей, скерованості й волі, інтелектуальних та емоційних якостей, типологічних особливостей [9, с. 47]. У психології виділяють чотири основні групи характеру (за системою Б. М. Теплова), які утворюють симптомокомплекси. *Зухвальство, нахабність, грубість* належить до групи рис, що показують, як людина ставиться до себе самої та до інших, до колективу і суспільства [див. 8].

Згідно з Ю. І. Фещенком, лексичні одиниці (далі ЛО) на позначення рис *характеру* та *зухвалості* зокрема, належать до ідіоматичного соціально-антропоцентричного простору „*homo socialis*“ (людина соціальна), особливістю якого є якісна характеристика людини [13, с. 282]. За класифікацією Т. В. Таранухи [12, с. 11], компоненти досліджуваного нами ЛСП належать до мікрополя „Моральні риси характеру“, що є складовою ЛСП „Риси характеру людини“, оскільки мають у своїй семантичній структурі інтегральну сему „характеристика людини з точки зору моральних норм“.

Н. Ф. Грозян виділяє дев’ять тематичних полів фразеологічних одиниць у ідеографічній групі „Поведінка людини“. Одним із них є тематичне поле „Девіантна поведінка людини“ [4]. На нашу думку, такі тематичні поля можуть мати в своєму складі не тільки фразеологічні, а й ЛО з відповідною семантикою. Девіацією, що виділяється за формою прояву, є *хуліганство* – дії,

вчинені при обтяжуючих обставинах. До проявів *хуліганства* належать *цинізм, нахабна, безсоромна поведінка, особлива зухвалість* тощо [10, с. 2]. Звідси бачимо, що *зухвала, нахабна поведінка* може в деяких випадках вважатися *хуліганством*.

Отже, *зухвалість* вважається пороком та вадою особистості, негативним поведінковим проявом, симптомом *хамства*, в релігії – гріхом. Виділивши та об'єднавши основні характеристики поняття „*Frechheit*“ [8], ми дійшли висновку, що на першому місці йде така його характеристика: *im Umgang mit anderen Personen ungezogen, böse, respektlos; Respektlosigkeit; die Verachtung der Gesetze, des Anstandes u. der guten Sitten*. Іншими словами, *зухвалість* проявляється в зневажанні інших людей, законів та звичаїв, в нешанобливості, безцеремонності, безпардонності. Це може бути *зухвала, безсоромна поведінка, якийсь зухвалий вчинок, мовлення, безманерне втручання чи твердження (freches, unverschämtes Benehmen, freches Tun, freches Reden, Unverschämtheit)*. Також сюди належать *зверхня поведінка, зарозумілість, пихатість (anmaßendes Benehmen, Anmaßung), зухвала хоробрість, відчайдушна сміливість (Tapferkeit, Kühnheit, Waghalsigkeit)*. Це поведінка з викликом, бажання виділитися, що може проявлятися в манері одягатися чи створенні власного образу (*eine kesse modische Erscheinung haben*), а також у різних видах духовної діяльності (літературі, образотворчому мистецтві, музиці тощо). *Зухвалості* протистойть *сором'язливість, скромність, вихованість, ввічливість, делікатність, м'якість*. Особлива *зухвалість*, як кваліфікуюча ознака злісного *хуліганства*, проявляється в діях, що відзначаються особливою *нахабністю, грубістю*. В деяких випадках *зухвалість* може розглядатися як наслідок роздратування, тої чи іншої психічної хвороби, зневаги, ненависті, приниження, комплексу неповноцінності. Найчастіше оцінюється негативно – як *невміння стримуватися, невихованість* [див. 8].

Здійснивши аналіз словникових дефініцій та публіцистичних текстів [8], ми виділили різнотипні характеристики досліджуваних ЛО, а саме – їхні парадигматичні, синтагматичні та епідигматичні моделі. Парадигматичні

характеристики представлені у лексикографічних джерелах **синонімами** або **квазісинонімами** до різночастиномовного поля на позначення зухвалої, нахабної поведінки (іменники: а) на позначення поведінки: *Frechheit, Dreistigkeit, Impertinenz, Unverschämtheit, Chuzpe, Anmaßung, Unverfrorenheit, Unart, Respektlosigkeit, Flegelei, Ungezogenheit, Unbescheidenheit, Insolenz, Ungehörigkeit, Pöbelei, Grobheit; Sauerei* (стиліст. варіант), *Schweinerei* (стиліст. варіант); б) на позначення особи: *Flegel, Lümmel, Rüpel, Grobian, Schnösel, Rowdy, Lackel, Bengel, Rabauke, Frechdachs, Flaps, Lausebengel, Randalierer, Lausbub; Lausekerl, Zyniker*; прикметники: *frech, dreist, unverschämt, ungezogen, impertinent, unverfroren, rotzig, keck, vorlaut, schnippisch, patzig, unartig, pampig, schamlos, schnodderig, ausfallend, schnöselig, unmanierlich, flegelhaft, lümmelhaft, rüpelhaft, frivol, flapsig, gemein, ungehörig, insolent, nassforsch, anmaßend, lausbübisch, präpotent, pöbelhaft, anstößig, grob, rüde, zynisch*; дієслова: *erdreisten, sich, erfrechen, sich, erkühnen, sich, anmaßen, sich, unterstehen, sich, vermessen, sich, erlauben, sich, wagen, unterfangen, sich, erkecken, sich, herausnehmen, sich, belästigen, anpöbeln, randalieren, rumpeln*); **антонімами** або **іншими опозиціями**: прикметники: *höflich, bescheiden, schüchtern, lieb, brav, sittsam*; **компонентами словотвірного гнізда**: *rotzfrech, Verkehrsrowdy, Fußball-Rowdy; Fußball-Flegel*. У синтагматичному аспекті, що характеризує зв'язки слів у словосполученнях, виділяються: **стереотипні та нестереотипні колокації, моделі сполучуваності** з певними іменниками (*frech + Bengel, Kerl, Bursche, Ding (umgs.); Luder (salopp, derb); Blase, Rübe (salopp, scherzhaft); Blicke, Anspielungen, Äußerungen, Bemerkungen, Antwort, Witz; Zeichnung, Karikatur, Melodie; Nase, Mund, Maul; Foto, Auto, Frisur*), прикметниками (*Frechheit + unglaublich, unverschämt, maßlos, unerhört, bodenlos*); **складові предикативного поля** (*frech sein, werden, sprechen, handeln, sagen, lachen, jmdm. f. kommen, f. auf etw. beharren, lügen*); **ідіоми** (*etwas) geht auf keine Kuhhaut, (frech wie Oskar, f. wie Dreck, f. kommt weit; f. wie ein Rohrspatz; ein f. Mundwerk haben; etw. mit f. Stirn behaupten; Frechheit siegt; F. Tanzt; die Stirn haben, (umgs.) den Nerv haben, die Courage haben*). До епідигматичних характеристик відносять також зафіксовані консоціації, тобто

попарно вжиті епітети, які використовуються для взаємного підсилення, між якими спостерігаються випадки синтагматичного зв'язку (*und-Beziehung*) та парадигматичних відношень (*oder-Beziehung*) (*frech und unverschämt; frech, dreist und ungezogen; Charme und Chuzpe; anstößig oder beleidigend*).

Як зазначалося вище, в процесі інвентаризації було встановлено, що лексема **frech** є домінантою досліджуваної ЛСГ прикметників. Дослідження етимології прикметника **frech** показало, що нинішнє його значення утворилося лише у новонаверхньонімецький період розвитку німецької мови. До цього часу див. *freh* у давньонаверхньонімецькій мові означало *'habsüchtig, gierig, ehrgeizig'* (8. Jh.) – „жадібний“, „який прагне наживи“ (*begierig*), „нестримний“ (*ungezähmt*), „дикий“ (*wild*) [7, с. 192; 15; 16; 17, с. 91] і потім перейшло у середньонаверхньонімецьке *vrech* як „*mutig*“, „*tapfer*“, „*kühn*“, „*lebhaft*“, „*keck*“, „*dreist*“ („відважний“, „сміливий“, „жвавий“, „швидкий“, „зухвалий“). Вихідне значення „*gierig, heftig*“ („жадібний“) розвинулося у новонаверхньонімецький період через „*mutig, kühn, keck, dreist*“ („відважний“, „жвавий“, „сміливий“, „зухвалий“) до „*übermütig, unverschämt, schamlos*“ („зухвалий“, „безсоромний“). Щодо перших лексикографічних записів, то слово *frech* фіксується у словнику Adelung (1784 р.). Прикметник **frech** має тут два значення: 1) „сильний“, – застаріле значення, яким ще Матезіус називає зухвалим магнітом (тобто, дуже привабливою людиною) того, чия силу нічим не можна послабити (*Frech, -er, -ste, adj. et adv. 1) * Stark, eine veraltete Bedeutung, in welcher noch Mathesius einen frechen Magnet denjenigen nennet, dessen Kraft durch nichts geschwächt wird*); 2) „відважний“, „сміливий“, „рішучий“ у доброму розумінні (2) * *Muthig, kühn, herzhaf, tapfer, in gutem Verstande. Ulysses und Hector die frechen Helden, Jeroschin im 14ten Jahrhunderte.*); 3) „дуже сміливий, відважний, який нерозважливо нехтує небезпекою, а також без страху порушує закони благополуччя, заможного життя, порядку, людяності та добрих звичаїв“ (*Im hohen Grade verwegen, so wohl die Gefahr auf eine unbesonnene Art verachtend, als auch die Gesetze des Wohlstandes, der Ordnung, der Menschheit und der guten Sitten ohne Scheu verletzend*) [див. 8]. У словнику J. H. Campe “Wörterbuch der

Deutschen Sprache”, опублікованому на поч. XIX ст., *frech* тлумачиться як „дуже сміливий, відважний із нерозсудливим, нерозважливим зневаженням небезпеки та переступанням законів благополуччя, заможного життя, добрих звичаїв і заведеного порядку“ (*frech: er, sie, adj.- in hohem Grade verwegen mit unbesonnener Verachtung der Gefahr und Übertretung der Gesetze des Wohlstandes der guten Sitten und der eingeführten Ordnung*) [див. 8]. Слід зауважити, що цей словник подає ще слово *frechlich* (*frechlich adv. – auf eine freche Art: Die Spötter bringen frechlich eine Stadt in Unglück; aber die Weisen stillen den Zorn* (Luther 1545(i) 8), що вживається в адвербіальному значенні, яке не фіксується сучасними словниками.

Результати синтагматичного та епідигматичного аналізів [8] показали, що подібно до більшості мовних одиниць, в семантиці домінянти *frech*, як і в більшості компонентів дослідженого ЛСП, внаслідок впливу різних об’єктивних історичних умов відбулися деякі зміни. На сучасному етапі, крім початкових найбільш життєздатних сем, утворилися нові, наділені обширнішою абстрактною семантикою. Сьогодні слово „*frech*“ практично повністю втратило своє первинне значення ‘*habsüchtig, gierig, begierig, ehrgeizig*’ – „жадібний“, „який прагне наживи“, „*wild, ungezähmt*“ – „нестримний“, „дикий“, а також „*frank*“ – „вільний“. На основі проведеної систематизації, виділивши та узагальнивши зазначені характеристики, отримуємо наступний опис семантики прикметника *frech*, який об’єднує щонайменше шість взаємопереплечених семних комплексів, що ще не набули окремих значень: 1. *dreist, unverschämt, schamlos, anmaßend, zynisch* – зухвалий, безсоромний, зверхній, цинічний; 2. *im Umgang mit anderen Personen in Empörung, Unwillen hervorrufender Weise ungehörig – dreist, ungezogen, böse, respektlos* – в поводженні з іншими людьми (викликаючи цим їхнє обурення) неввічливий, нахабний, безцеремонний, нешанобливий, нечемний; 3. *keck, kess; kühn, verwegen* – зухвалий, відважний, сміливий, відчайдушний; 4. *draufgängerisch, frivol* – нерозсудливо сміливий, нерозважливий, легковажний; 5. *(ugs) eine kesse modische Erscheinung haben* – зухвалий модний вигляд, який

виділяється, не такий як всі; 6. *Übermütig, ungezogen, nicht artig* – неслухняний, пустотливий.

Висновки та перспективи подальшого дослідження. Отже, поєднання системоцентричного та антропоцентричного підходів дає змогу об'єктивно визначити когнітивні характеристики компонентів ЛСП на позначення *зухвалої поведінки*, а також встановити номінативний простір, який вони покривають у МКС. У перспективі доцільно здійснити аналіз розглянутого ЛСП з ширшим використанням матеріалу художньої літератури, що посприє кращій репрезентації дослідженого фрагменту в лексиконі. Завдяки виробленому алгоритму можна і надалі здійснювати об'єктивні дослідження МКС, які відкривають перспективи удосконалення аналізу організації лексичної системи мови.

Джерела та література

1. Ажнюк Б. М. Англійська фразеологія в культурно-етичному висвітленні / Ажнюк Б. М. – К. : Наук. думка, 1989. – 134 с.
2. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография: избр. труды/ В. В. Виноградов. – М.: Наука, 1977. – 312 с.
3. Горошкевич О. Г. Сценарії поведінки людини (з негативною оцінністю) у соматичній фраземіці сучасної японської мови / О. Г. Горошкевич. – К. : Видавн. Дім Дмитра Бураго, 2009. – 336 с. – С.171-175. – (Київський нац. унів. ім. Т. Шевченка. Наукове видання. „Мова і культура“. – Вип. 11. – Том IX (121)).
4. Грозян Н. Ф. Фразеологічна мікросистема "поведінка людини" в українській мові (ідеографічний і аксіологічний аспекти) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 "Українська мова" / Н. Ф. Грозян. – Дніпропетровськ, 2003. – 20 с.
5. Гусейнов А. А. Краткая история этики / А. А. Гусейнов, Герд Иррлитц. – М. : Изд. «Мысль», 1987. – 589, [3] с., ил. : 16-39.
6. Коляда Е. К. Фразеологічні одиниці, які позначають індивідуально-психологічні властивості особистості в сучасній англійській мові / Коляда Е. К., Лісінська Т. Ю. – Луцьк : Вежа, 2007. – с. 298-300. – (Науковий вісник Волинського державного університету ім. Лесі Українки).
7. Левицкий В. В. Этимологический словарь германских языков : в 3 т. / В.В. Левицкий. – Черновцы : Рута, 2001. – Т. 1. – 263 с.

8. Липка С. І. Лексико-семантичне поле на позначення зухвалої поведінки в сучасній німецькій мові: дис... канд. філол. наук: 10.02.04 "Германські мови" / Липка Світлана Іванівна. – Львів, 2013.
9. Лозниця В. С. Психологія і педагогіка: основні положення : навч. посібник / В. С. Лозниця. – К. : ЕксОб, 2000. – 304 с.
10. Психологічні науки : зб. наук. праць [Електронний ресурс]. – К., 2005. – 200 с. – Режим доступу : <http://www.info-library.com.ua/books-book-186.html>.
11. Супрун В. І. Ономастическое поле русского языка и его художественно-эстетический потенциал : монография / Супрун В. И. – Волгоград : Перемена, 2000. – 172 с.
12. Тарануха Т. В. Лексичні та фразеологічні одиниці на позначення характеру людини в українській та німецькій мовах : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.17 "Порівняльне та типологічне мовознавство" / Т. В. Тарануха. – Львів, 2013. – 20 с.
13. Фещенко Ю. И. Идиоматическое пространство „НОМО SOCIALIS“ (на материале английского языка) / Ю. И. Фещенко // Язык и пространство: проблемы онтологии и эпистемологии : [монография] / [А. Э. Левицкий, С. И. Потапенко, Л. И. Белехова и др. ; под ред. А. Э. Левицкого, С. И. Потапенко]. – Нежин : Изд. НГУ им. Н. Гоголя, 2013. – 483 с.
14. Чанышев А. Н. Курс лекций по древней философии / А. Н. Чанышев. – М., 1981. – С. 119-120.
15. Etymologisches Wörterbuch des Deutschen. – Deutscher Taschenbuch Verlag, München, 1993. – S. 353.
16. Etymologisches Wörterbuch des Deutschen / erarb. unter d. Leitung von W. Pfeifer. – [7. Auflage]. – München : Deutscher Taschenbuch Verlag GmbH & Co. KG, 2004. – 1666 S.
17. Grimm J. Deutsches Wörterbuch / Grimm J., Grimm W. – [Bd. 4.]. – Leipzig, 1877. – S. 9.
18. Meyer M. Über die Frechheit / Michel Meyer ; Aus dem Franz. von Leopold Federmaier. – Baden-Baden ; Zürich : Elster-Verl. Zürich : Rio-Verl, 1997. – 176 S.

Липка Светлана. Понятие „дерзкое поведение“ как фрагмент языковой картины мира (на материале немецкого языка). Статья посвящена комплексному описанию понятия «дерзкое поведение» как фрагмента языковой картины мира на материале немецкого языка. Актуальность темы статьи обусловлена антропоцентрическим направлением современной лингвистики на определение взаимосвязи языка с эмоционально-экспрессивной деятельностью человека, необходимостью более глубокого анализа проблем лингвопрагматики.

Антропоцентричность проведенного исследования заключается в обращении к поведению и характеру человека путем изучения специализированного лексико-семантического поля на обозначение *дерзкого поведения* в современном немецком языке. На основе анализа ряда источников по философии и психологии, а также этимологических, толковых, синонимических и фразеологических словарей устанавливаются когнитивные характеристики феномена дерзкого поведения говорящих, средства его вербализации, ономазиологические и семасиологические проявления. При помощи формализованных аппроксимативных и статистических методик установлено компоненты рассматриваемого лексико-семантического поля и произведено анализ их парадигматических отношений, синтагматических связей и эпидигматических характеристик (на словарном и текстовом публицистическом материале).

Ключевые слова: языковая картина мира, семантическая структура слова, когнитивная характеристика, лексико-семантическое поле, сема, семема, семный комплекс.

Lypka Svitlana. The concept of "impertinent behavior" as a piece of the lingual world view (based on the German language). The article is devoted to the comprehensive research of the concept of "impertinent behavior" in modern German. Both system-centric and anthropocentric approaches have been combined in the paper with the aim to determine the nominative space covered by the components of the researched lexical-semantic field, and to determine their systemic, syntagmatic, paradigmatic and epidegmatic characteristics. It has been determined that lexical units denoting *impertinent behaviour* are evaluative, underivative, negatively connotated lexemes denoting character traits and a person's behavioral manner. The components of the researched lexical-semantic field cover the fragment of the lingual world view "human behaviour, treatment to oneself and others". The analysis of epidegmatic characteristics revealed the influence of the context on the realization of the semantics of the semes determined on the basis of dictionaries, which often leads to the appearance of new semes or seme complexes, not registered by the dictionaries, and the change in the order of the hierarchical structure in the semantics of the word. Such changes are especially evident in media texts, but they may not yet be reflected in lexicography, which means that the current dictionaries need to be improved.

Key words: lingual world view, lexical-semantic field, semantic structure of word, sememe, seme, seme complex.

Стаття надійшла до редколегії
30.03.2016 р.

Липка Світлана Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри німецької філології, ДВНЗ "Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника".